

Олексій Сокирко

СОЦІАЛЬНА ІСТОРІЯ

**Електронний посібник для самостійної роботи студентів
спеціальності В 9 “Історія та археологія”
другого (магістерського) рівня навчання**

Автор-упорядник: **Сокирко Олексій Григорович**, доктор історичних наук,
доцент, доцент кафедри давньої та нової історії України

затверджено засіданням кафедри давньої та нової історії України Київського
національного університету імені Тараса Шевченка, протокол № 12 від 18 червня
2025 р.

схвалено наково-методичною комісією історичного факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка, протокол № 1 від 28 серпня
2025 р.

Дисципліна „**Соціальні історія**” є складовою циклу обов'язкових дисциплін студентів освітньо-кваліфікаційного рівня „магістр”. Соціальні історія, як галузь історичної науки, включає в себе всі чільні форми й функції історичного знання, використовує методологію та теорію історичної науки із залученням методологічних і методичних підходів соціології; методи й джерела їх вивчення, вітчизняну історію як частину загальносвітового історичного та соціо-культурного процесу.

Мета дисципліни – осмислення і аналіз історичного процесу, як комплексного феномену з урахуванням останніх здобутків соціально-гуманітарних наук, зокрема теоретичних і практичних напрацювань соціологічної науки; представлення історичних феноменів і явищ не як послідовності окремих дат, фактів та подій, а як процесу розвитку й змін особистості, родини, суспільства, та всіх соціально детермінованих інститутів і процесів: суспільного та політичного устрою, економік, армій, культурних та мистецьких процесів і явищ. Курс має на меті узагальнити історичні знання й прищепити студентам широкі методологічні погляди та методичні навички для глибшого осягнення сенсу, логіки й тенденцій розвитку людського суспільства в минулому, впливу соціальних структур, процесів та форм свідомості на всі галузі життєвдіяльності людської цивілізації.

Структура курсу

<i>Змістовий модуль 1</i> <i>Соціальна історія як галузь історичної науки</i>			<i>Змістовий модуль 2</i> <i>Дослідницька практика соціальної історії</i>			<i>Екзамен</i>
31 заліковий бал (максимум)			29 залікових балів (максимум)			40 балів (максимум)
<i>Самостійна робота (есе)</i>	<i>Семінари</i>	<i>Модульний контроль</i>	<i>Самостійна робота (есе)</i>	<i>Семінари</i>	<i>Модульний контроль</i>	
4 (максимум)	14 (максимум)	12 (максимум)	4 (максимум)	14 (максимум)	12 (максимум)	

Рекомендовані джерела:

Основні:

Гідденс Е. Соціологія. – Київ: Основи, 1999.

Заярнюк А. Про те, як соціальна історія ставала культурною // Україна Модерна. — 2005. – № 9.

Паніна Н. Технологія соціологічного дослідження. – Київ: 2007.

Яковенко Н. Вступ до історії. – Київ: Критика, 2007.

Encyclopedia of European social history from 1350 to 2000 Peter N. Stearns, editor-in-chief., vol. 1-2, Charles Scribner's Sons, 2001.

Handbook of Historical Sociology /Edited by Gerard Delanty and Engin F. Isin, SAGE Publications, 2003.

Додаткові:

- Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика /Перекл. з нім., післям. та комент. О. Погорілого.— Київ: Основи, 1998.
- Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. — Київ: «Перун», 2003
- Зашкільняк Л. Сучасна світова історіографія: Посібник для студентів історичних спеціальностей університетів. – Львів: ПАІС, 2007.
- Історія українського козацтва: Нариси в 2-х тт. - К., 2007. - тт.1-2.
- Історія українського селянства: Нариси в 2-х тт. - К., 2006. - тт.1-2.
- Капраль М. Національні громади Львова XVI–XVIII ст. (соціально-правові взаємини) /Львівський національний університет ім. Івана Франка, Інститут української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського НАН України. – Львів, 2003.
- Eley, Geoff. A Crooked Line: From Cultural History to the History of Society, 2005.
- Hobsbawm Eric J., Bandits. - Weidenfeld & Nicolson, 1969.
- Lloyd, Christopher. Explanation in Social History. B. Blackwell, 1986.
- Sztompka Piotr, Socjologia codzienności (red. z Małgorzatą Bogunią-Borowską) (Wyd. Znak, Kraków 2008)
- Sztompka Piotr, Lektury (red. z Markiem Kucią) (Wyd. Znak, Kraków 2009)

Що досліджує соціальна історія?

Що таке соціальна історія ?

Соціальна історія - галузь історичного дослідження, в центрі уваги якої перебувають соціальні групи, їх взаємовідносини та роль в політичних, економічних і культурних структурах і процесах

“Три кіти” соціальної історії

Соціальні структури

Соціальні процеси

Соціальна свідомість

МИНУЛЕ

Головні напрями/течії соціальної історії:

соціальні групи та ієрархії

соціальна історія дитинства

соціальна історія сім'ї та домогосподарства

гендерна історія

історія злочинності

соціальна історія побуту (історія повсякдення)

соціальна історія релігії

соціальна історія мистецтва

соціальна історія війни

Праця

Дозвілля

Діти

Еліти

Релігія

Війна

Економіка та технології

Споживання

Народження соціальної історії

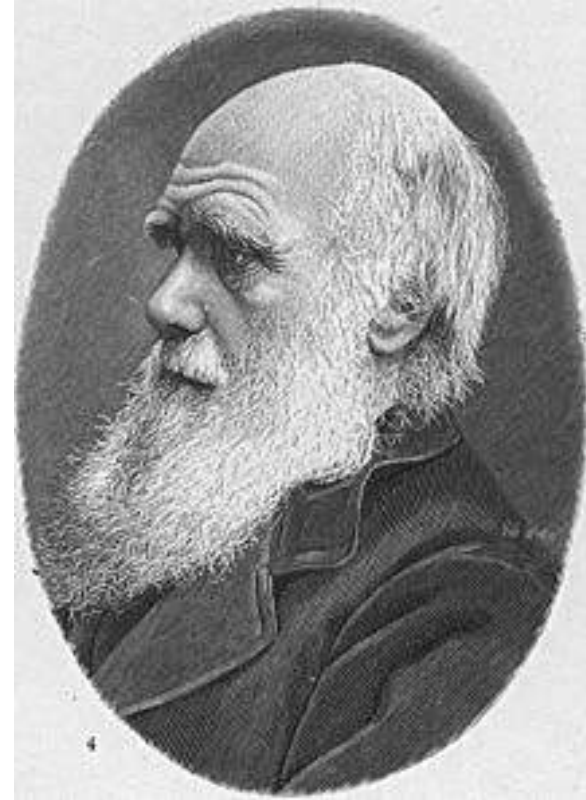
Еволюційна теорія і позитивізм

“Походження видів шляхом природного добору або збереження обраних рас у боротьбі за життя” (1859)

Чарльз Дарвін

1809-1882

Суспільство, як організм

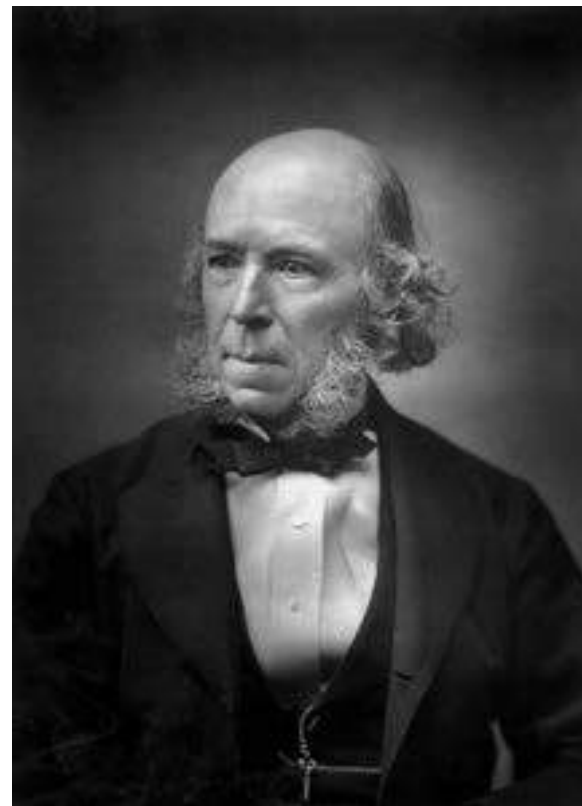
Огюст Конт (1798-1857)

«Система позитивної політики, або Соціологічний трактат про основи релігії людства» (1851—1854)

Герберт Спенсер (1820-1903)

«Соціальна статика, або умови, необхідні для людського щастя» (1851)

«Основи соціології» (1898)

Народження соціології та криза історії

Еміль Дюркгайм

(1858-1917)

“Елементи соціології” (1889)

“Про поділ суспільної праці” (1893)

“Правила соціологічного метода” (1895)

Історія чи соціологія?

Карл Маркс (1818-1883)

Макс Вебер (1864-1920)

Георг Зіммель (1858-1918)

Франсуа Сіміан (1873-1935)

“Історичний метод і соціальні науки” (1903)

Анрі Берр (1863-1954)

Міжнародний центр синтезу (Париж, 1925)

“Антропологічний поворот” і школа “Анналів”

Марк Блок (1886-1944)

Люсьєн Февр
(1878-1956)

Французька соціальна історія

Фернан Бродель (1902-1985)

Ернест Лябрюсс (1895-1988)

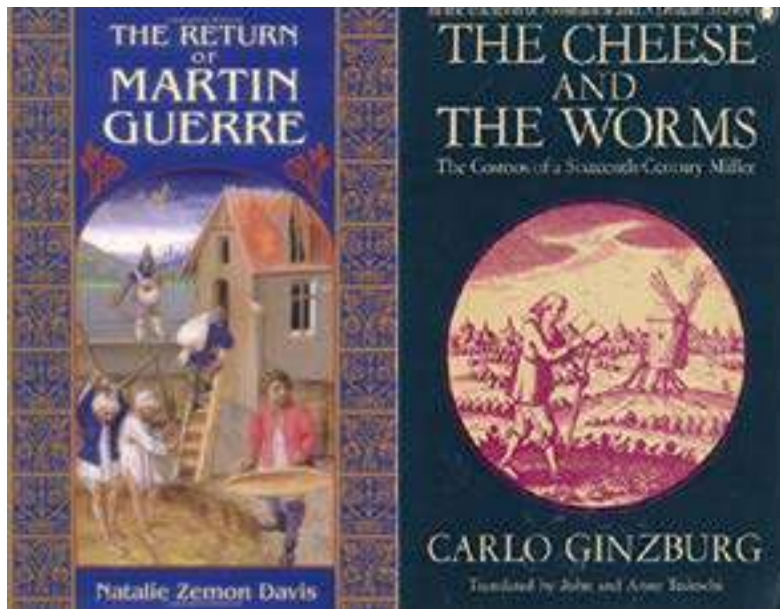
П'єр Шоню (1923-2009)

Мікроісторична “революція”

Наталі Земон Девіс

Карло Гінзбург

Англо-американська соціальна історія

Фредерик Тернер (1861-1932)

Джордж Маколей Тревельян (1876-1962)

“Past and Present” (1962)

“Social History” (1976)

Кембріджська група з історії народонаселення і соціальної структури

А що у нас?

Михайло Драгоманов (1841-1895)

Іван Лучицький (1845-1918)

Михайло Слабченко (1882-1952)

Микита
Шаповал
(1882-1932)

Олександр
Оглоблин
(1899-1992)

Іван Гуржій
(1915-1971)

“Соціум. Альманах соціальної історії” (2002)

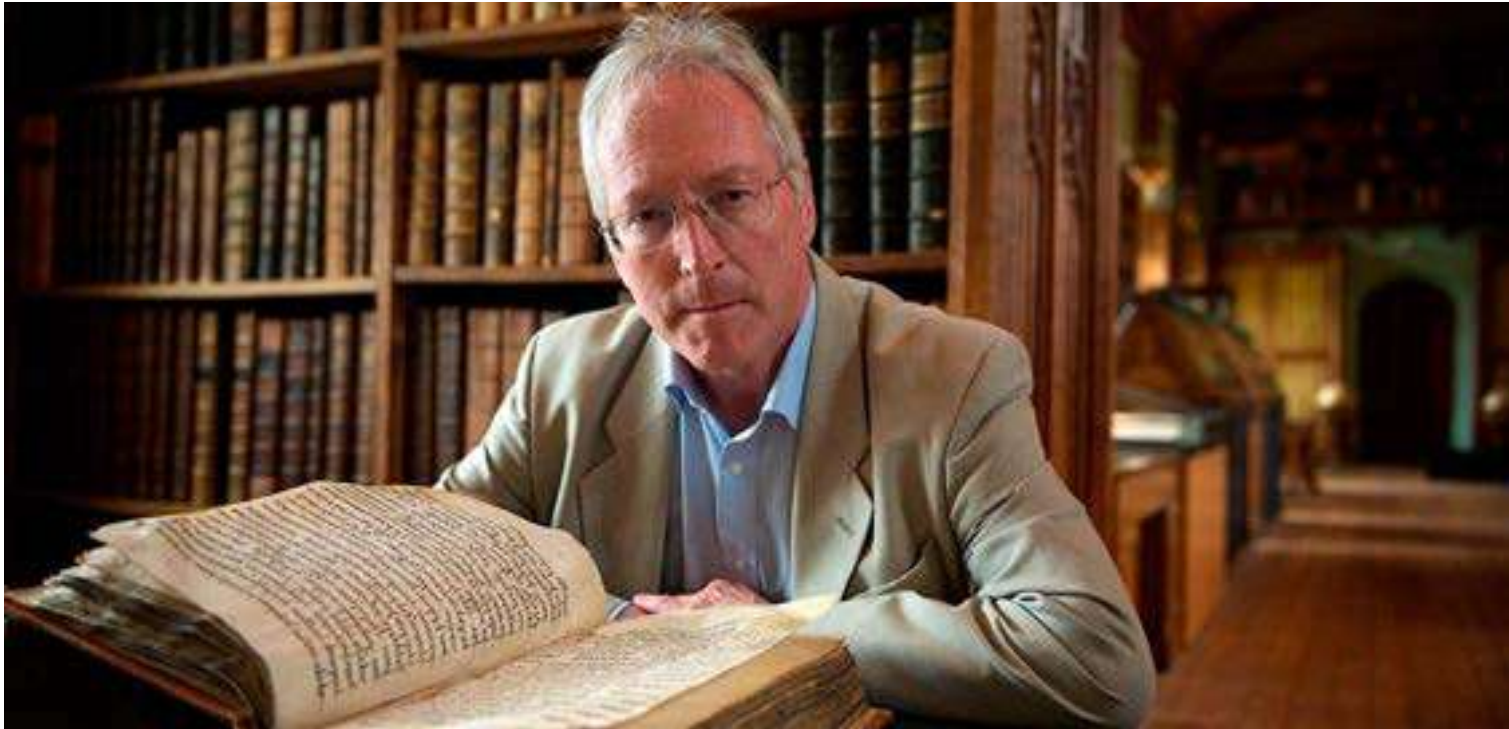
Література:

Заярнюк А. Про те, як соціальна історія ставала культурною // Україна Модерна. — 2005, № 9. - С.249-269

Нові підходи до історіописання /За редакцією П.Берка /Пер.з англійської. - Київ:Ніка-Центр, 2010.

Як працюють дослідники соціальної історії?

Поняття й терміни соціальної історії

- Суспільство як соціальний організм = природному організму
- Пріоритет дослідження повторюваних/стабільних явищ і процесів
 - Накопичення даних-виявлення повторюваності-класифікація-узагальнення
- Спостереження-експеримент-статистика-закономірність

Що досліджують в соціальній історії?

Соціальні групи (критерії: чисельність, відсепарованість від інших соціальних спільнот, наявність внутрішньої взаємодії, ієрархії, групових цінностей)

класифікація соціальних груп:

великі групи (клас, стан)

малі групи (сім'я, колектив)

реальні соціальні групи

конструйовані соціальні групи

гендерні групи

професійні групи...

Соціальна мобільність

горизонтальна/вертикальна

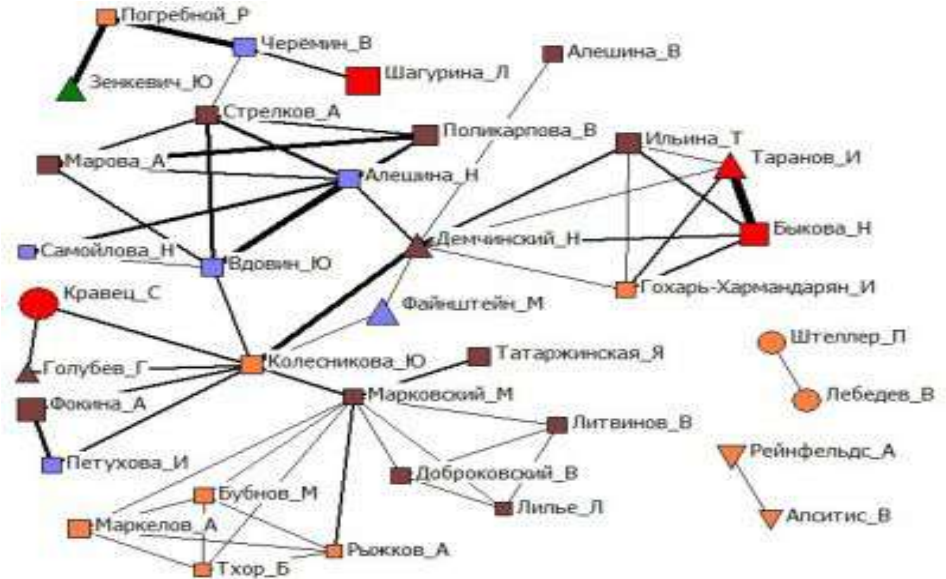
професійна

індивідуальна/колективна

Методи дослідження соціальних структур

Просопографія “колективна біографія/колективний портрет”
виведення “типового” представника соціальної або професійної

Соціальна історія сім'ї (домогосподарства)

метод відновлення історії сімей (Л.Анрі, А. Блюм)

статеві-віковий склад сімей

коефіцієнти народжуваності, смертності, приросту населення, шлюбності

структура сімейної організації

типологія сімей (П.Ласлетт): проста (нуклеарна), розширена, мультифокальна сім'я

Поняття й терміни соціальної історії

Соціальна група - спільнота людей, пов'язаних системою стосунків, котрі регулюються соціальними інститутами, мають спільні цінності й за певним набором ознак відокремлені від решти спільнот

Критерії:

- чисельність (не менше 5 осіб)
- відсепарованість
- спільна соціальна діяльність
- внутрішній розподіл обов'язків, "ролі"
- внутрішня взаємодія
- управління, внутрішня ієрархія
- групові цінності та норми поведінки
- емоційна єдність

Типологія соціальних груп: реальні соціальні групи

Стрілецька гільдія

Франс Хальс
Стрільці гільдії Св.
Адріана,
1633

Типологія соціальних груп: умовні (статистичні) соціальні групи

Купецтво

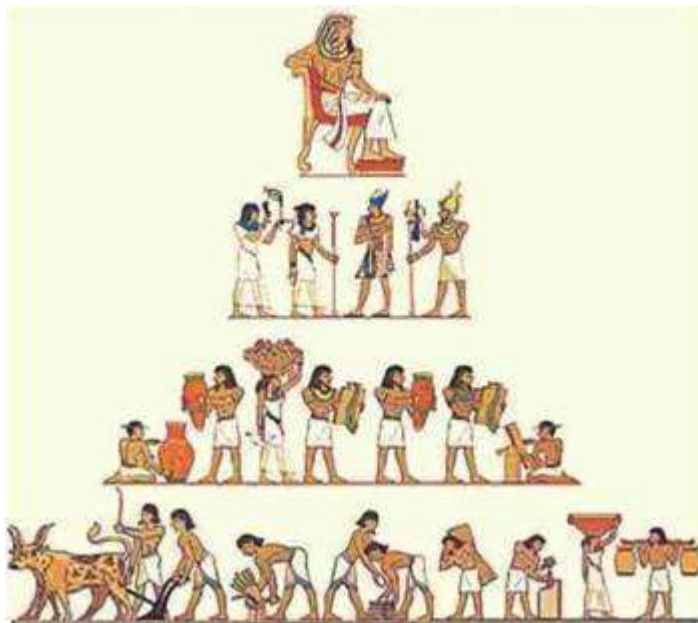
Ян де Байен
Члени правління
Голландської Ост-
Індської кампанії,
1682

Класифікація соціальних груп

малі соціальні групи - невеликі спільноти, пов'язані узами знайомства, близькості/рідства, особистими контактами (родина, академічна група, футбольна команда, товариська компанія)

великі соціальні групи - великі спільноти, зв'язані безособовими зв'язками, системою масової взаємодії (селянство, духовенство, студентство)

стани - спільноти, пов'язані успадкованими привілеями та обов'язками, закріпленими юридично чи звичаєво

класи - плинні соціальні спільноти, які спільно розпоряджаються економічними ресурсами, що формує її спосіб життя, соціальну активність і статус

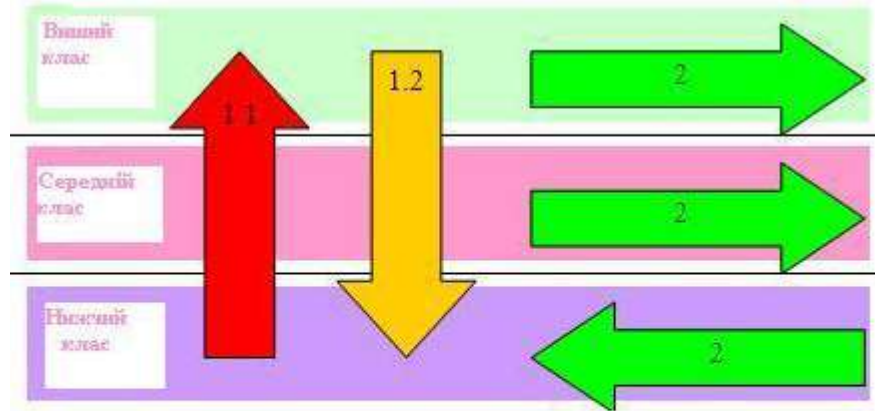

Соціальна мобільність

Соціальна мобільність - зміна індивідом або групою своєї позиції, статусу в соціальній структурі

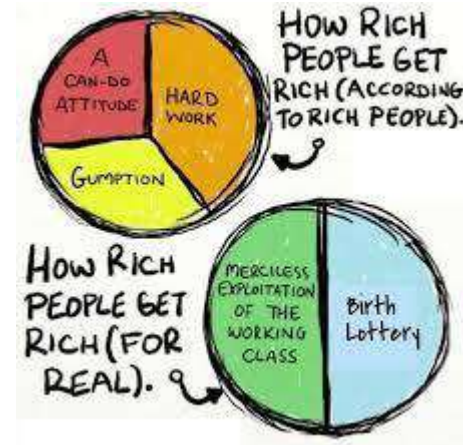
Види соціальної мобільності

Соціальна мобільність: 1. Вертикальна 1.1 Висхідна
1.2 Низхідна 2. Горизонтальна

Канали соціальної мобільності (соціальні ліфти)

- владні інститути
- армія
- політичні інститути
- релігійні інститути
- бізнес
- освіта
- шлюб, сім'я
- соціальні революції
- еміграція

Маргіналізація та маргінали

Маргінали (лат. *marginalis* “той, що на межі”) - індивіди та соціальні спільноти, цілком або частково вилучені з системи соціальних структур і зв'язків

- соціомаргінали
- біомаргінали
- етномаргінали
- релігійні маргінали

Соціальна диференціація

Феномен
“нового дворянства”

Головні проблеми сучасної історіографії соціальної мобільності:

- Чи призвели індустріалізація та модернізація до збільшення/ зменшення чи відсутності змін у соціальній мобільності?
- Чи зросла соціальна мобільність у постколоніальних, комуністичних суспільствах і суспільствах Нового Світу в порівнянні із Старим Світом?
- Якими були можливості для соціальної мобільності представників різних гендерних і вікових груп?
- Яким був дискурс сучасників щодо соціальної мобільності?

Соціальне нівелювання

Соціальна інтеграція

Соціальна інтеграція - процеси об'єднання елементів і складових соціальної організації в єдине ціле; всі процеси та дії між індивідами чи групами, котрі проводять до їхнього об'єднання, кооперації і т.д.

Типи соціальної інтеграції (за Вернером Ландекером)

- культурна - згода/незгода щодо культурних стандартів соціальної групи
- нормативна - ступінь згоди/незгоди з цінностями та нормами поведінки
- комунікативна - ступінь інтенсивності контактів між членами суспільства
- функціональна - ступінь розвитку взаємозалежності між соціальними
одиницями

Методи дослідження соціальних структур. Просопографія

Колективний портрет, чи колективна біографія?

Просопографія (за Л.Стоуном) - історична субдисципліна, що провадить синтетичний аналіз дієвих історичних груп. основні завдання п.: 1.вивчення векторів і практик соціальної мобільності; 2. дослідження шляхів здійснення політичних акцій (колективна взаємодія)

Просопографія (за К.Ф.Вернером) - підрозділ соціальної історії, що вивчає соціальні групи, котрі мають спільні соціальні, професійні, політичні, етнічні або релігійні риси.

Головні методи просопографічного дослідження:

Історична біографістика

Генеалогія

Історія сім'ї

Демографічні методики (аналіз статеві-вікового складу, гендерні коефіцієнти, середній вік)

Соціологічні методики (конструювання статистичних груп, когортний аналіз)

CCEd Clergy of the Church of England Database

About

What is the Clergy of the Church of England Database Project?

Document Contents

- [The Church of England between 1540 and 1835 and its records](#)
- [The nature and scope of the Database](#)
- [The Collection and Processing of Data](#)
- [Future Development](#)
- [The Project Team](#)

The Clergy of the Church of England Database was established in October 1999 with a grant of £525,000 over five years from the Arts and Humanities Research Board (now the Arts and Humanities Research Council), from whom it received a further instalment of funding in 2005. Its objective is to construct a relational database concerning the careers of all clergymen of the Church of England between 1540 and 1835. The Database fills a major gap in our knowledge of one of the most important professions in early modern England and Wales. It employs web technologies and specially written software to provide an invaluable research tool for national and local, academic and amateur historians, and for genealogists, all of whom often need to discover biographical information about individual clergymen or information relating to a particular locality, as well as for anyone undertaking a more structural investigation of the church and its personnel from the Reformation to the mid-nineteenth century.

The Church of England between 1540 and 1835 and its records

Throughout this period the Church of England was the single most important employer of educated males in England and Wales, and at times possessed an institutional presence which surpassed that of the state. The parish was also the major unit of local government throughout this period. An understanding of the

ABOUT

- About
- About the Database
- Acknowledgments
- CCEd publications
- Chapters
- Copyright
- Clergy entry
- Events
- Personnel
- Project history
- Timeline

LATEST NEWS AND BLOG POSTS

CCEd Updated!

Coming soon ... a major study of the
Anglican clergy

RESEARCH

RESEARCH

MEMBERS
CONSTITUENCIES
PARLIAMENTS
SERIES

ORAL HISTORY

GO TO: [Home](#) [About](#) [Members](#)

GO TO: 1386-1421 1422-1504 1509-1558 1558-1603 1604-1629 1640-1660
SECTION 1660-1690 1690-1715 1715-1754 1754-1790 1790-1820 1820-1832

Member Biographies

Members

How to use the History of Parliament's biographies of Members

This database contains the 25,630 articles published so far by the History of Parliament covering the careers of Members of Parliament. At present the articles for the 1504-29 and 1604-21 sections are available: they will be published on the website late in 2012 and late in 2013 respectively.

The History has been compiled over a long period of time: the first articles were published in 1964 and the most recent were published in 2010. There is a considerable variation in the age and amount of information provided. In general, those sections published more recently should be regarded as much fuller and more authoritative, although for most purposes the earlier biographies can be relied on.

Each biography contains information on the Member's family background, career and significant achievements, but the main emphasis is placed on the Member's parliamentary activity, where this can be traced.

Please bear in mind the following points when consulting the biographies:

- A Member's name is given in the style that he held when he first entered the House in the relevant section period – for variant spellings, name changes and double-barrelled names, try using the Search rather than the Browse facilities.

Related Resources

Constituencies
Parliaments
Timeline

Критерії виділення статистичних груп

- Демографічні (чисельність, вік, тривалість життя, стать, сімейний стан, міграційний коефіцієнт)
- Соціальні (соціальне походження, статус, ступінь соціальної мобільності, майновий стан)
- Освітньо-професійні (сфера діяльності, фах, освіта, кар'єрні траєкторії, культурні запити)
- Світоглядні (світогляд, релігійна/конфесійна приналежність, менталітет, групова ідентичність, політична свідомість)

Колективний портрет у виконанні соціолога

Збірний портрет київського радіослухача

"З'ясувалося, що щоденно до 57% киян (майже 1,25 млн.) включають улюблені радіостанції, і в середньому слухають радіо 4,5 години. У вихідні кияни переважно слухають радіо вдома, в буденні дні, в рівній мірі - вдома і на роботі", - зазначають дослідники, які опитали понад 3 тис осіб.

Аудиторія київських слухачів радіо має чіткий соціальний портрет: чоловік віком 25-44 роки; перебуває у шлюбі; у сім'ї займає лідируючу позицію; має вищу освіту; працює в середньому 30 годин на тиждень; місячний дохід середній, варіюється в проміжку від 3500-4000 тисяч гривень; має автомобіль; активний інтернет-користувач.

складено на основі даних дослідження радіоаудиторії Києва, проведеного в період січень-березень 2012 року компанією GFK Ukraine

Колективний портрет у виконанні маркетолога

- Аліна, 29 років, незаміжня, дітей немає.
- Живе в Києві, однокімнатна квартира.
- Вища економічна освіта, менеджер середньої ланки, рівень доходу – 600 у. е.
- Аліні подобається в її роботі спілкування з людьми, але вона все одно вважає її рутинною та такою, що віднімає багато сил і часу. Вона обожнює подорожувати і мріє про власний бізнес. Має досить високі запити до майбутнього обранця і солідний досвід невдалих відносин.
- Аліна цінує іміджеві аксесуари і статусні речі, які не завжди їй по кишені. Перевантаженість повсякденними обов'язками народжує потребу в компенсації, яка втілюється в імпульсних покупках.
- Веде сторінки в Інстаграмі та Фейсбуці, має чимало передплатників і підтримує активну переписку з ними.
- Аліна амбітна і відчуває, що заслуговує більшого, ніж має. Вона самостійно забезпечує себе на базовому рівні, але її пригнічує відсутність багатьох недоступних атрибутів комфорту. Купівля дорогої парфумерії стає для неї нагальною потребою, оскільки тонкий аромат підкреслює її обраність, виробляє ефектне враження на оточуючих і піднімає самооцінку.

AG MARKETING TEAM

Вибрана література:

- Дашкевич Я. Об'єктивне і суб'єктивне в просопографії //Український біографічний словник: Історія і проблематика створення: Матеріали науково-практичної конференції, Львів, 8–9 жовтня 1996 р. Львів, 1997. С. 40-47
- Старовойтенко І. Просопографія: підходи до трактування змісту наукової дисципліни в історіографії // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Вип. 13, 2006. С. 6-27
- Prosopography Approaches and Applications A Handbook / Ed. by K. S. B. Keats-Rohan. Occasional Publications UPR Linacre College Oxford, 2007
- Stone L. Prosopography // Daedalus. Vol. 100, No. 1, Historical Studies Today (Winter, 1971), p. 46-79.
- . . .
- Казакевич О. Просопографія Київської Старої Громади (друга половина XIX століття) //Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Чернівці-Сучава: БДМУ, 2016. № 3 (11). С. 50-54
- Яременко М. Київське чернецтво XVIII ст. — Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2007
- Dorna M. Bracia zakonu krzyżackiego w Prusach w latach 1228–1309: studium prozopograficzne, Poznań 2004
- Prosopography of the Later Roman Empire (PLRE) / Ed. by Arnold Hugh Martin Jones, John Robert Martindale, and John Morris. Cambridge University Press. Volume 1 (260 to 395), 1971; Volume 2 (395 to 527), 1980; Volume 3 (527-641), 1992.

Соціальна історія сім'ї (I)

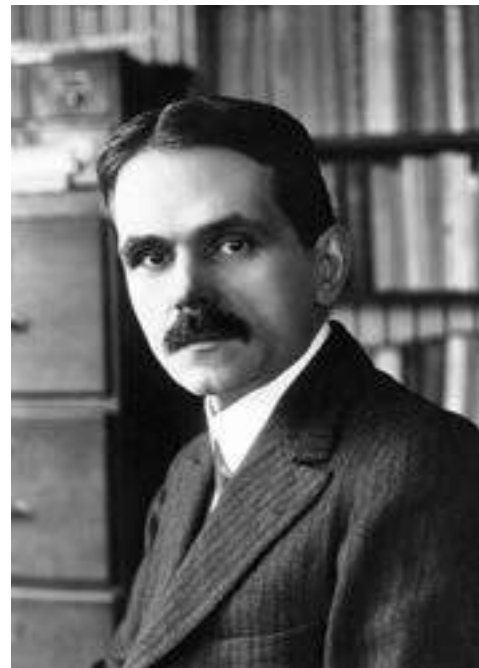

Становлення напрямку

етнографія, антропологія, генеалогія, економічна історія
вплив школи “Анналів”, антропологізація історії, інтерес до
життєвого світу нижчих верств

у французькій історіографії - спроба реконструкції моделей
доіндустріальних суспільств; сім'я, як саморегульований
механізм, детермінований демографічними та соціально-
економічними чинниками; патріомоніальна монархія, як
сімейно-політичний інститут

Адольф Ландрі (1874-1956) “Демографічна революція”
(1934); особливий тип демографічної поведінки в
доіндустріальній Європі, спрямований на стабільне
відтворення населення в умовах високої дитячої, епідемічної
та воєнної смертності.

Теорія демографічного переходу Френк Ноутстайн (1902-1983)

у британській історіографії - увага до локальних проявів демографічних трендів, проект “Демографічна історія Англії, 1541-1871 рр. (3.7 млн метричних записів); Журнал “Local population Studies” (1968), The Local Population Studies Society (LPSS) (1972)

у німецькій історіографії - розширення хронологічних меж (модерний час), модернізація сімейної структури, втрата економічних функцій, відсепарування приватного й публічного в сімейному побуті, емоційний клімат внутрісімейних стосунків, атипові випадки, локальні дослідження

Джерела досліджень

- офіційні (переписи населення, земельні кадастри, економічна документація (приватна (документи панських економій, інструкції управителям), державна (податкові документи, фіскальні переписи, рекрутські списки, судова документація)). Особлива роль локальних архівів
- приватні (приватне листування, тестаменти, щоденники, сімейні архіви)
- етнографічні матеріали (фіксація архаїчних форм сімейного життя й побуту, звичаїв, інститутів, світоглядних установок)

Методики

Метод відновлення історії сімей (Луї Анрі та Алан Блум):

- структурна типологія
- статеві-віковий склад
- коефіцієнт народжуваності
- коефіцієнт смертності
- коефіцієнт приросту
- коефіцієнт шлюбності

Метод діагностичних груп (Кембриджська група з вивчення історії народонаселення та соціальної структури, Едвард Ріглі та Роджер Скофілд):

- структура сімейної організації
- типологія домогосподарства
- модель шлюбності

Типологія сім'ї (домогосподарства) (за Пітером Ласлеттом)

I Просте (нуклеарне) домогосподарство

1-2 покоління, кровна спорідненість,
шлюбний зв'язок

Розширена сім'я

1-2 покоління родичів і їх прямих нащадків+хтось із
родичів бічних ліній

Мультифокальна сім'я

кілька нуклеарних або розширених сімей, що мають спільне проживання й побут

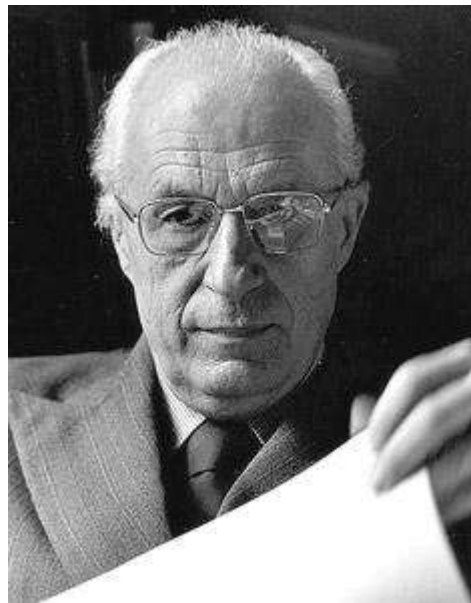
Соціальна історія сім'ї (II)

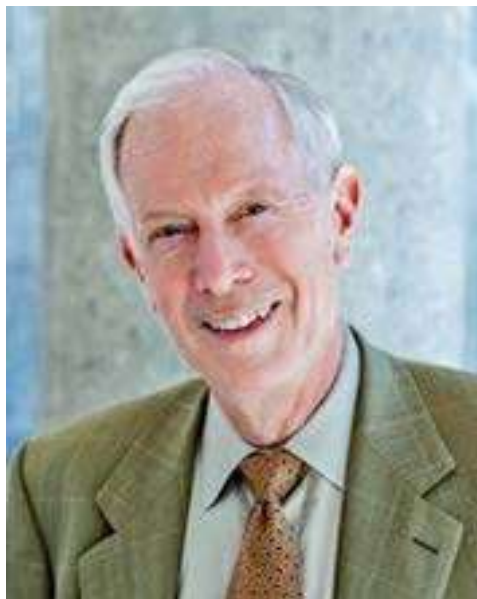
Головні функції сім'ї (домогосподарства):

- дітонародження
- виробництво/споживання
- соціалізація

Функціональні моделі сімей європейського типу

Філіп Ар'єс

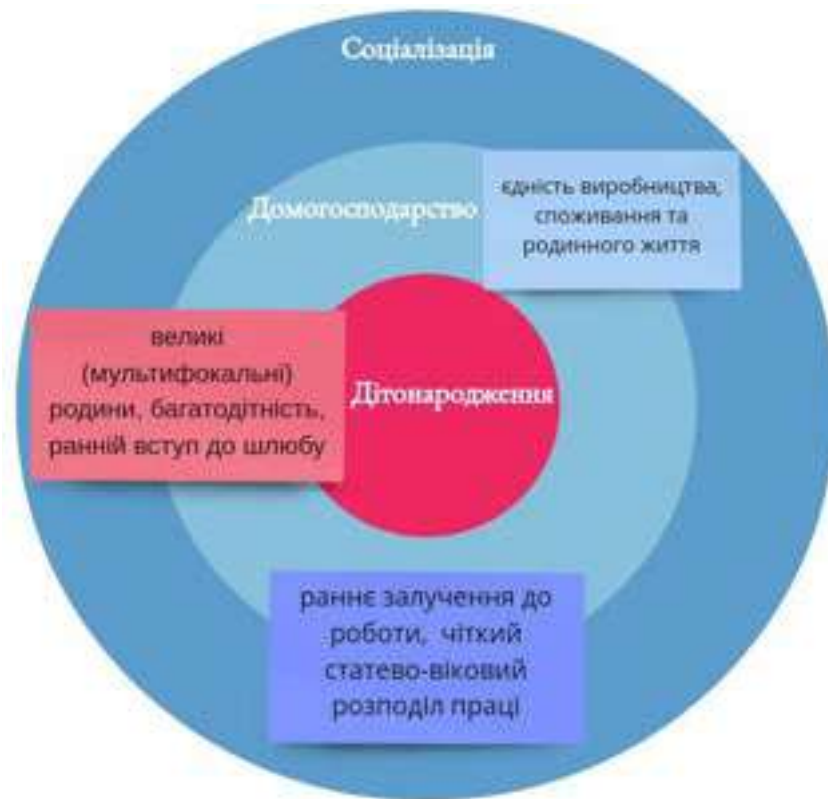

Едвард Шортер

Райнхард Зідер

Селянська сім'я

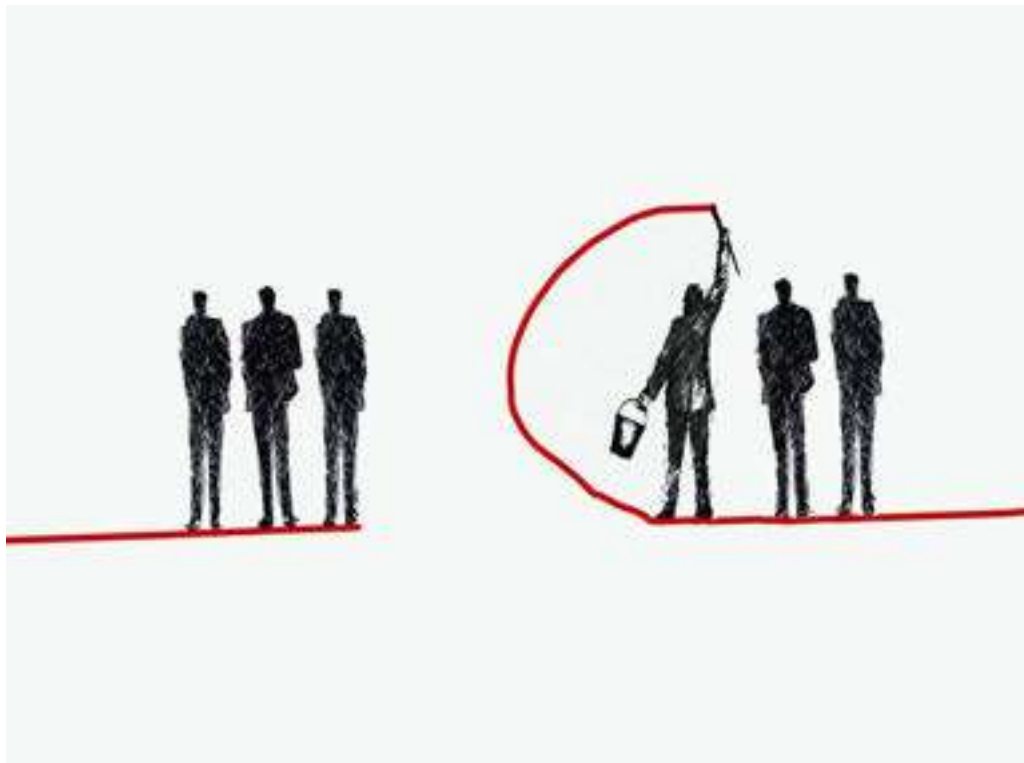
Ремісничча сім'я

Буржуазна сім'я

Методи дослідження соціальної свідомості (І)

З чого складається соціальна свідомість?

- *цінності* мета (чого треба прагнути?)
- *норми поведінки* правила й засоби досягнення якоїсь мети (як досягати?)
- *форми мислення*

Еміль Дюркгейм

1858-1917

Культурні імперативи

приписи

заборони

преференції

заохочення

санкції

Ідентичність і моделі поведінки

суспільний лад, встановлений folkway

соціальні правила, типові моделі поведінки (звичаї,
моральні норми, право, рефлексивна поведінка)

“як зазвичай роблять інші”

“що треба робити”

“що мусиш робити”

Вільям Грем Самнер

1840-1910

Соціальна ідентичність

порівняння + ототоження

ідентичність реляційна + ідентичність ситуативна

імперативність чи вибір? правило Зіммеля

Георг Зіммель

1858-1918

Пристосування до норм

конформізм

девіація

ретритизм

бунт

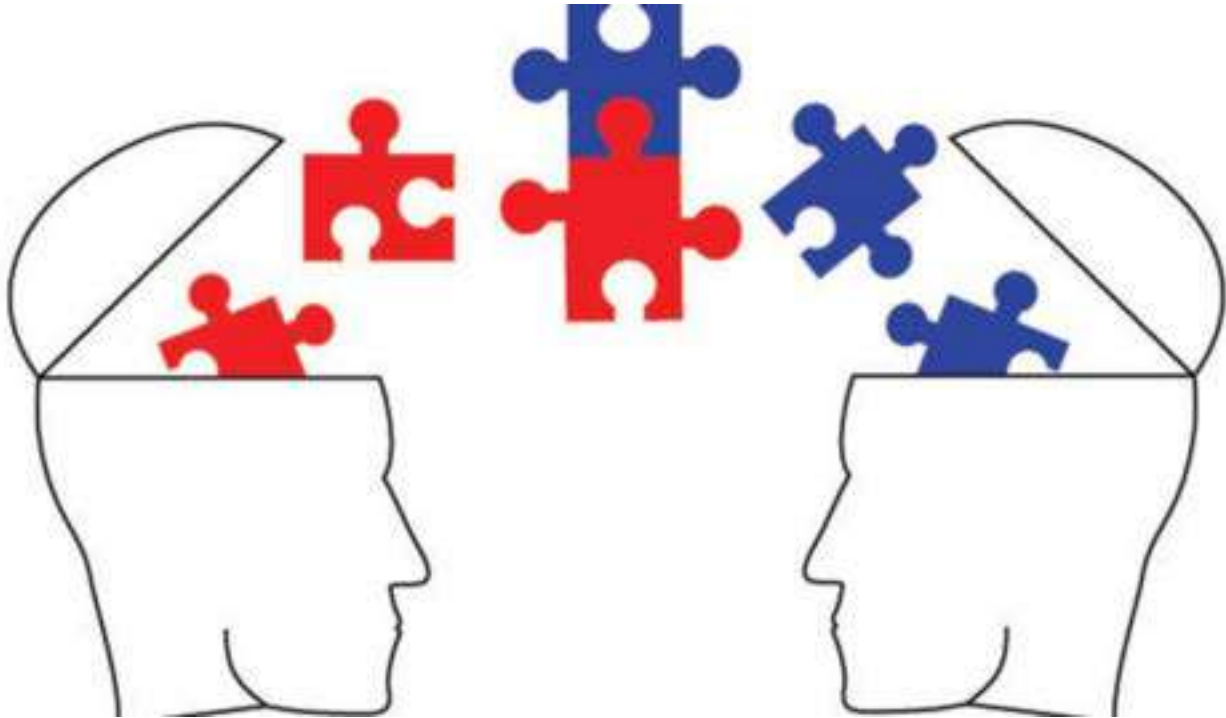
аномія

Роберт Мертон

1910-2003

Методи дослідження соціальної свідомості (II)

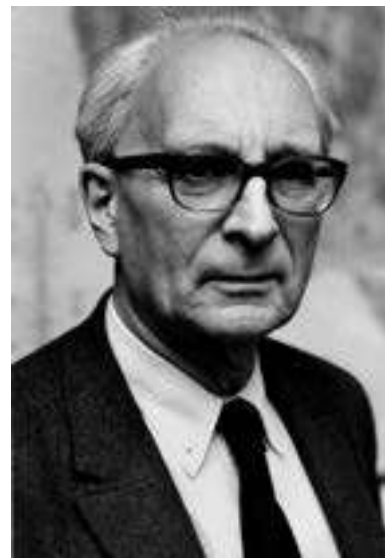

Суспільна свідомість

Буденне (“дологічне”) мислення
емпіричний досвід-міф-забобон
раціоналізм, який ігнорує
суперечності
ілюзія розуміння та співучасті
сприйняття сутнісного, як
сакрального

Люсьєн Леві-Брюль
1857-1939

Клод Леві-Строс
1908-2009

Соціальна (класова) свідомість:

Макс Вебер “ментальність соціальних верств” - типове мислення, ідеї, переконання, стереотипи - спосіб життя

Дьордь Лукач “Історія та класова свідомість” (1923) свідомість завжди соціально детермінована й є атрибутом суспільної повноцінності

П'єр Бурдьє *габітус* - модель сприйняття і дії (мислення, почуття, соціальні дії); *докса* - невербальна картина світу (світоглядна аксіома)

важливість вивчення практик - естетичних смаків, вподобань, способів поведінки (в т.ч. ритуалізованих), тілесних габітусів

П'єр Бурдьє
1930-2002

Ідеологія - система ідей, яка обґрунтовує та забезпечує легітимність групових інтересів і монополізують якусь групову ідентичність

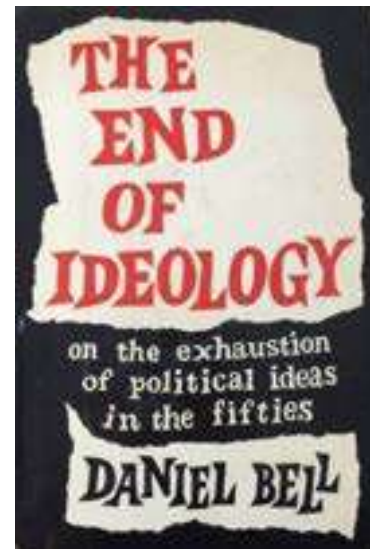
Теорія постіндустріального (інформаційного) суспільства

Деніел Белл
1919-2011

“Кінець ідеології” (1960)

Френсіс Фукуяма “Кінець історії” (1992)

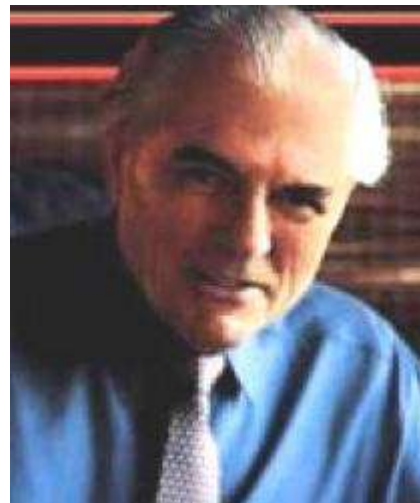

Групове мислення

groupthink

Ірвінг Дженіс
1918-1990

“Жертви групового мислення” (1972)

Суспільна думка -сукупність поглядів на якесь суспільне явище

Уолтер Ліппман

“Суспільна думка” (1922)

“суспільна думка”, як широкий консенсус

“плюралістичне невігластво” Гордон Олпорт

Вибрана література:

Леви-Брюль Л. Первобытное мышление. М., 1930 и 1980; СПб., 2002 (під назвою «Первобытный менталитет»), М., 2012 и 2014.

Леви-Брюль Л. Сверхъестественное в первобытном мышлении. М., 1937; М., 1999; М., 2010, М., 2012 и 2014.

Леві-Строс К. Первісне мислення. — Київ: Український центр духовної культури, 2000.

Эриксен Т.Х. Что такое антропология? /Пер.с англ.А.Карасевой. - Москва: Изд.дом Высшей школы экономики, 2014.

Соціальна історія війни

Що цікавить історика у “невійськовій” історії воєн?

- війна як соціо-культурне явище
- військові інститути та їх зв'язок із соціальними структурами, державою; взаємні впливи
- військові, як спільнота
- зміна уявлень про війну та насильство, закони та звичаї війни
- взаємини військового та цивільного світу
- стратегії виживання у воєнних конфліктах

“Мілітарна революція”

Майкл Робертс
(1908-1996)

- зміни у військових технологіях (озброєння, тактика)
- виникнення й зростання постійних армій
- монополізація державою права на насильство й використання військових ресурсів
- зміни підходів у економічній та фінансовій політиці
- трансформація органів влади і політичних моделей

Цивільне і військове у суспільній взаємодії

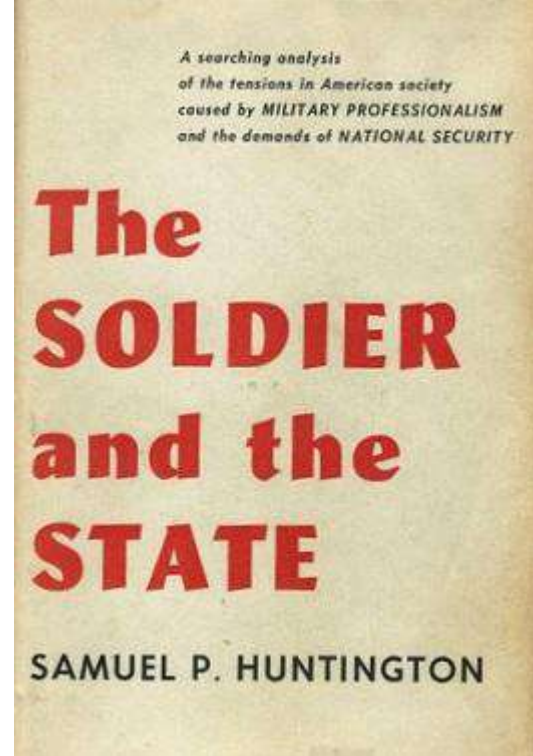

Самуель Гантінгтон

(1927-2008)

“The Soldier and the State: The Theory and Politics of Civil-Military Relations” (1957)

- суб’єктний контроль
- об’єктний контроль

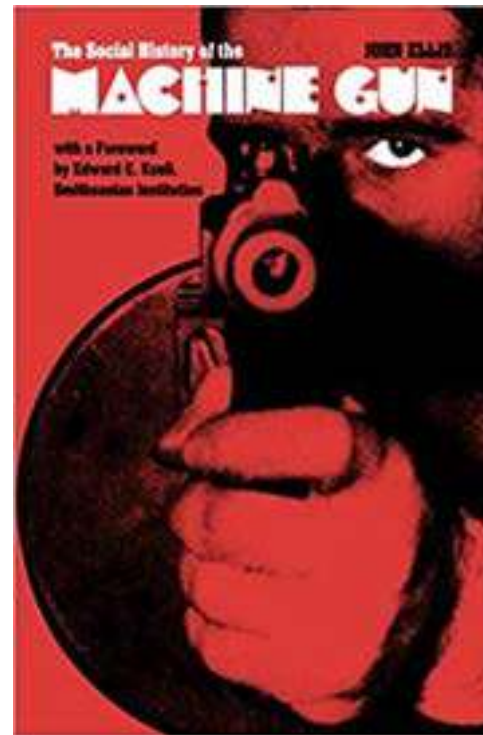

Воєнні технології та їх вплив на соціум і культуру

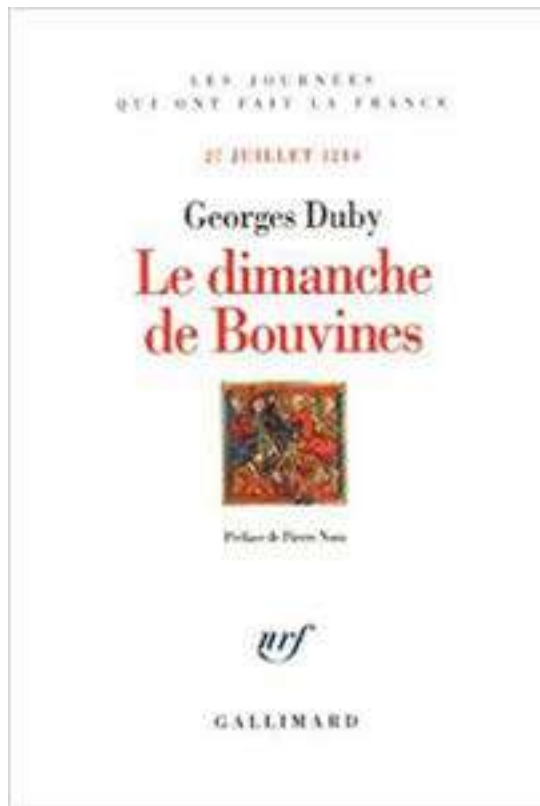
Джон Елліс

“The Social History of the Machine Gun”

(1986)

Війна як ідеологема та образ

Жорж Дюбі

“Le Dimanche de Bouvines (27 juillet 1214)”
(1973)

Соціальна історія мистецтва

Мистецтво, як соціальне явище

- митець і його соціальний статус, габітус, стиль і матеріальні умови життя; його сприйняття сучасниками; уявлення про творчість і ремесло/стандарти професіоналізму; митець в соціальних та економічних ієрархіях; митець і влада
- мистецькі об'єднання: від цеху до спілки; форми співпраці й комунікація; мистецька освіта
- ринок і мистецтво; ціни на мистецькі твори, рівень доходів митців, конкуренція; салони, аукціони, виставки як структурні інститути
- замовники та їх смаки; популярні критерії оцінки робіт митця; феномен колекціонерства
- мистецтво й соціальний запит ; соціальна психологія та мистецтво; склад мистецької продукції, ступінь її востребованості(розуміння) різними верствами суспільства

Іполіт Тен (1828-1893)

“Філософія мистецтва” (1865-69)

мистецтво як продукт соціального середовища

- “раса”
- середовище
- історичний момент

Якоб Буркхардт (1818-1897)

“Історія відродження в Італії” (1880)

мистецтво як соціальна функція

держава

культура

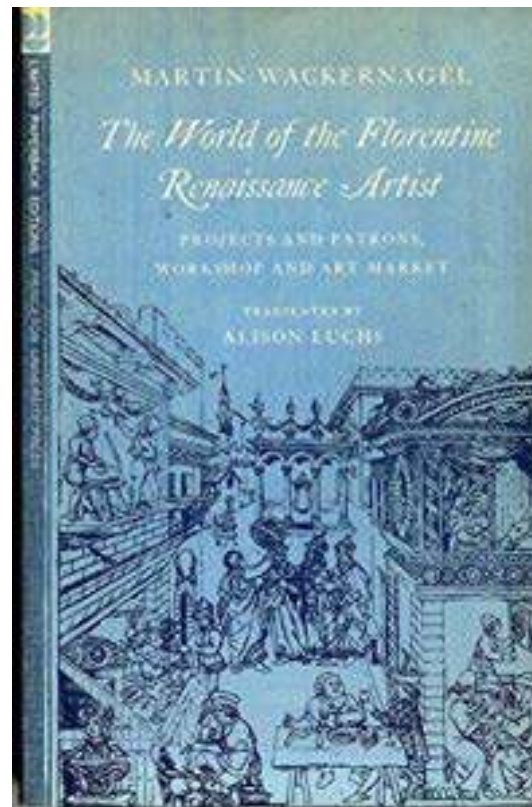
релігія

Мартін Вакернагель (1881-1962)

“Життєве середовище художників
флорентійського Відродження” (1938)

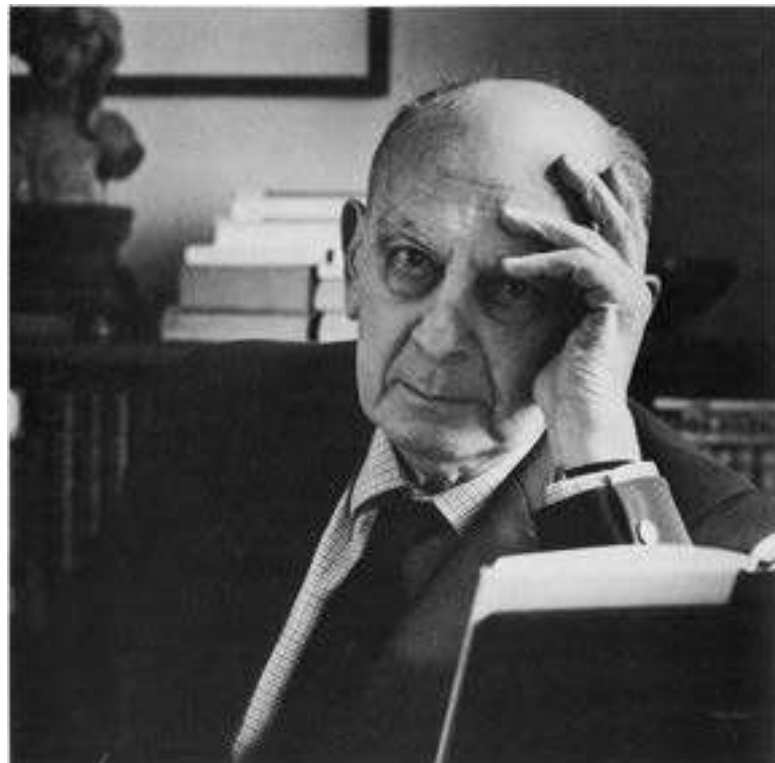
творчість, як алгоритм вирішення завдань,
що висуваються повсякденним життям

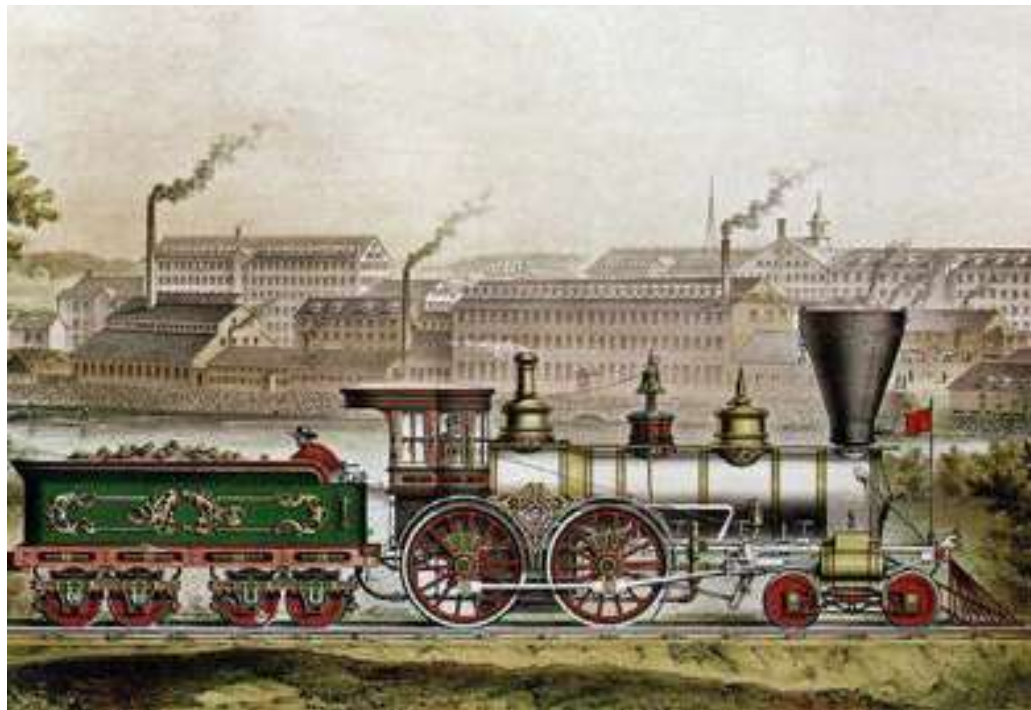
Арнольд Хаузер (1892-1978)

“Філософія мистецтва” (1958)

“Соціологія мистецтва” (1974)

Соціальна та економічна історія

Яким є зв'язок суспільних факторів і технічного прогресу?

капіталізм, індустріалізація, розвиток технологій та умови праці, як соціальні процеси

організація праці та менеджмент (Гаррі Браверман “Праця та монополія капіталу” (1974)

вплив соціо-культурного середовища на появу та поширення технологій

світогляд і освіта

роль держави/політичного режиму в технологічному та економічному розвитку

відмова від технологічного детермінізму

Гендерні ролі в економіці

Пітер Голдберг “Жінка, праця та цикли життя в середньовічній економіці” (1992)

середньовічний шлюбний режим (рівність у праці та неконтрастні соціальні ролі; паритетність економічних ролей)

ранньомодерний шлюбний режим (деографічні революції, нестача ресурсів, жорсткіша конкуренція на ринку праці, перехід жінки в залежне становище, закріплення в гендерній ідеології)

Джудіт Беннет “Жінки в середньовічному англійському селі” (1987)

Лорен Грехем “Самотні ідеї. Чи може Росія конкурувати?”

Технологічні інновації та соціальний ґрунт на прикладі виробництва рушниць із уніфікованими деталями (США - Елі Уітні, 1801-1803, Саймон Норт, 1808; Росія - Джон Джонс, 1817-1826)

Тульські зброярські заводи

Спрингфілд

Гарперс-Феррі

Пістолет Саймона Норта, 1808 р.

Гвинтівка Джона Холла, 1819 р.

Тульські зброярні, 1712-2023 (ВАТ ТОЗ)

Тульські зброярі

Зброярські старости

Старші зброярі
(постачальники
імператорського двору)

Зброярі

Учні

Конструктори та майстри Тульського збройового заводу, 1910

Ексклюзивне виробництво Тульських зброярень

Гвинтівки Хайрема Бердана I (1868) - II (1870)

Рис. 187. Пальчатая винтовка системы Бердана №2.

Рис. 188. Драгунская винтовка системы Бердана №2.

Рис. 189. Казенная винтовка системы Бердана №2.

Спрінфільдський арсенал Springfield Armory, 1777-1968

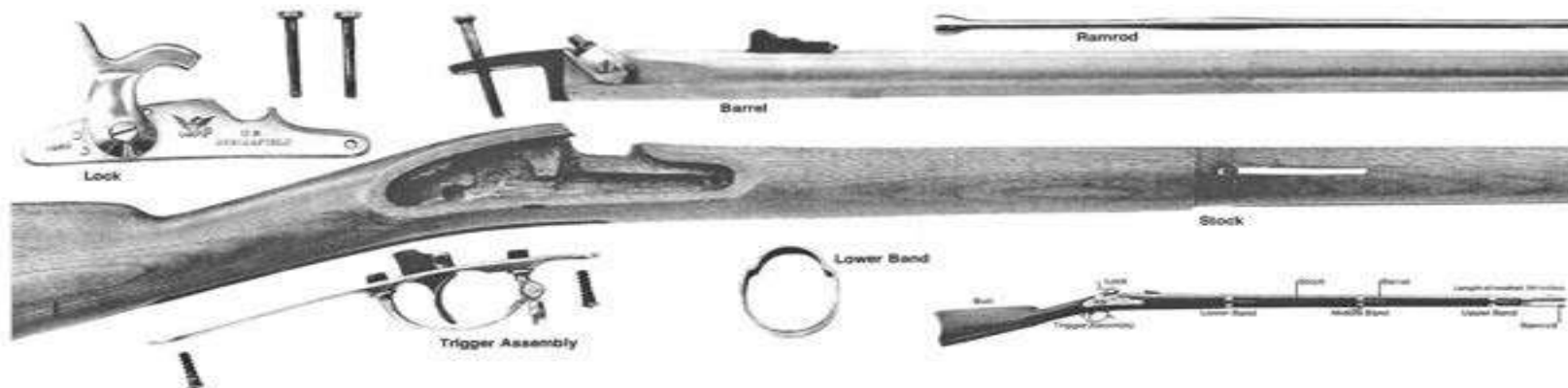

This is the Arsenal. From floor to ceiling,
Like a huge organ, rise the burnished arms;
But from their silent pipes no anthem pealing
Startles the villages with strange alarms.

Ah! what a sound will rise, how wild and
dreary,
When the death-angel touches those swift keys
What loud lament and dismal Miserere
Will mingle with their awful symphonies

Генрі Лонгфелло (1844)

Технологічний цикл виготовлення взаємозамінюваних деталей Спрінгфілд

Quality Control

From 1794, when the first models were developed, Springfield has been a center of quality control. In 1890, when the Springfield rifle was first produced, the Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory.

The barrel was tested by firing it at a target. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory.

The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory.

The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory.

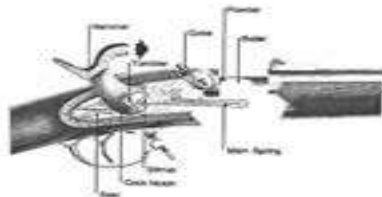
Assembly

From the stock, the Springfield rifle was assembled. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory.

The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory.

Operation

By the time of the first Springfield rifle, the Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory.

No fire the rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory.

The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory. The Springfield rifle was the only rifle in the world that was produced in a single factory.

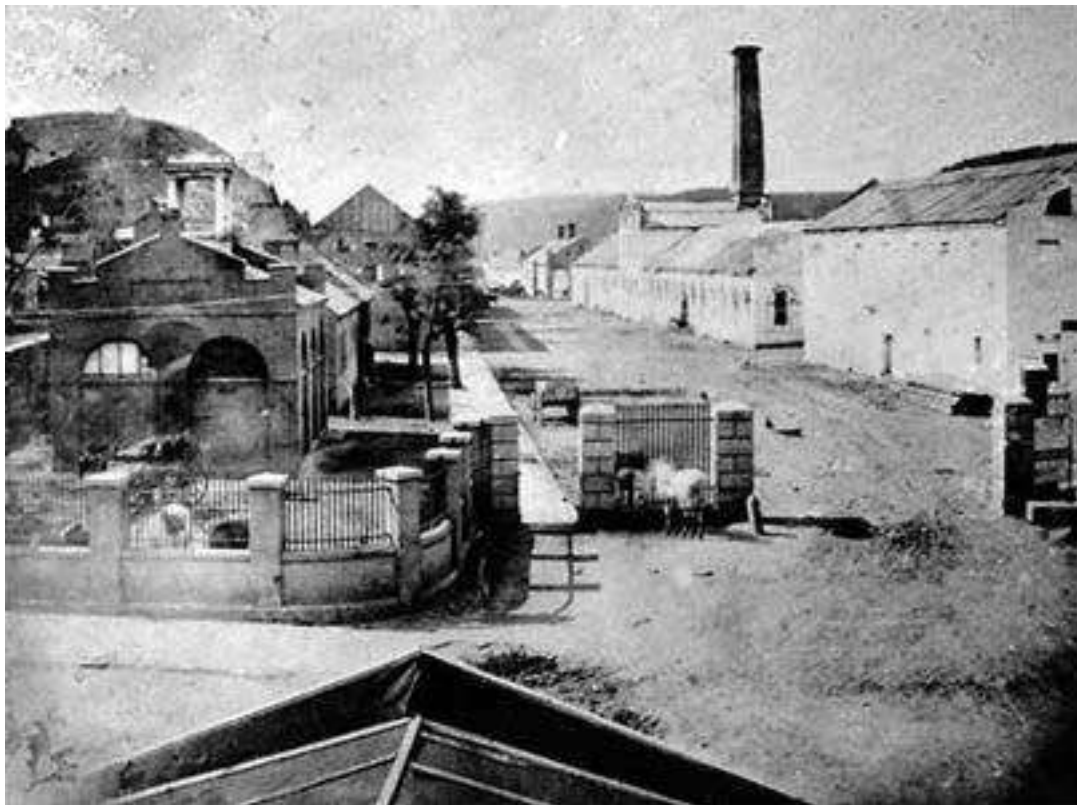
Springfield Model 1855

Випробування на взаємозамінюваність деталей гвинтівок М14 виробництва Springfield та інших компаній

Арсенал Гарперс-Ферри Harpers Ferry Armory,

Технологічний цикл виготовлення взаємозамінюваних деталей Гарперс-Феррі

U.S. Model 1803
Harper's Ferry parts set

M 1841 Mississippi rifle

Інтерпретаційні моделі в соціальній історії

Функціоналізм

Соціальні практики/інститути пояснюються з точки зору функціональної необхідності звичай, модель поведінки, габітус - все це служить досягненню певної соціальної функції, позитивно впливає на систему в цілому

пояснення соціального феномену через його наслідок (функцію)

природний відбір соціальних функцій

застосування до систем, схильних до саморегуляції й збереження рівноваги (суспільний порядок (стабільність), економічна ефективність, однорідність ціннісних систем)

“Кожен звичай або вірування первісного суспільства грають якусь наперед визначену роль в соціальному житті спільноти так само, як і кожен орган живого тіла грає певну роль у життєдіяльності цілого організму”

Альфред Редкліфф-Браун,
“Андаманські островітяни” (1922)

Структуралізм

Соціальні практики/інститути пояснюються як породження певних структур, створених соціальною системою

Структура - спосіб взаємодії елементів соціальної системи за допомогою певних зв'язків (картина зв'язків і їх стабільностей); “соціальна грамати́ка”, конструювання сенсів, механізмів, моделей і алгоритмів соціальної поведінки, взаємодії, цінностей

Приклади соціальних структур:

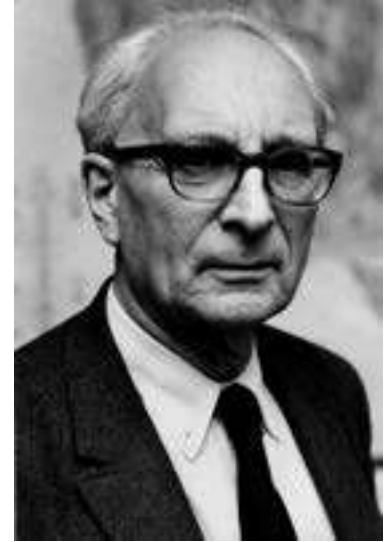
- державне управління;
- землекористування;

Суспільство, так само, як і мова володіє певним абстрактним “синтаксисом”, “пунктуацією”, “словником” і т.д. Вони керують індивідуальною чи груповою поведінкою на рівні підсвідомості й стереотипів

“системи спорідненості”

Клод Леві-Стросс

“Елементарні структури спорідненості”, 1949

Структурний функціоналізм

Соціальна система - комплекс правил, норм, установок, які регулюють людську поведінку й перетворюють її в систему ролей і статусів

Соціальна система має власну структуру: індивід - група - інститути - суспільство

Будь-яке соціальне явище, установа або інститут слід розглядати з точки зору забезпечення ними стабільного розвитку всього суспільства

- суспільство має бути пристосоване до зовнішнього середовища та його викликів
- суспільство мусить мати систему цінностей та цілей
- суспільні елементи мають бути скоординовані між собою
- вище викладені положення мають діяти в тривалій перспективі

Будь-яка суспільна система прагне рівноваги, тому для неї є важливим збереження та функціональність усіх її елементів. Система корегує свої елементи таким чином, аби перебувати в стані рівноваги. Кожен її елемент працює вносить щось у підтримання її стійкості

Талкотт Парсонс
“Соціологічна теорія та сучасне суспільство”, 1968

Вибрана література:

Леві-Строс К. Структурна антропологія /Пер. з французької Зоя Борисюк. — Київ: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 1997

Парсонс Т. Соціальна система. — /Пер.с англ. - Москва: Академічний проект, 2018.

Редклифф-Браун А. Метод в соціальній антропології /Пер. с англ. и заключ. ст. В. Николаева. — Москва : Канон-Пресс-Ц: Кучково поле, 2001.

Little D. Varieties of Social Explanation: an Introduction to the Philosophy of Social Science. - Sun Francisco-Oxford: Westview Press. Boulder, 1991